

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу

Дзіковського Максима Романовича

на тему:

**«ПРАВОВІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ АВСТРІЙСЬКОГО
АДМІНІСТРАТИВНОГО ТРИБУНАЛУ (1875-1918).
ІСТОРИКО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ»,**

представлену на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 081 Право в галузі знань 08 Право

Актуальність дисертаційної роботи. Дисертаційне дослідження Дзіковського М. Р. є новим та, без жодного сумніву, актуальним.

В світлі прагнень Української держави до євроінтеграції, закріплення у Конституції України твердження про європейську ідентичність Українського народу і незворотності європейського та євроатлантичного курсу України, необхідності продовження судової реформи в Україні, з метою відновлення довіри до судової влади, історико правове дослідження Максима Дзіковського актуалізувалося та набуло нового суспільного значення. Автор взявся за складне та амбітне завдання інтерпретації наших знань про розвиток судової влади в Україні у системі розвитку європейського правосуддя. Як вбачається, одним і з завдань, що він ставив перед собою, було відмова від привнесених у період радянської окупації України стійких та шкідливих міфологем, та узгодження національних інтерпретацій правових основ організації та діяльності Адміністративного Трибуналу Австрії у 1875-1918 рр. з аналогічними польськими, австрійськими та німецькими.

Крім того, була і залишається актуальною проблема реконструкції діяльності судових органів влади в австрійський період, адже це дає можливість простежити процес становлення судової влади як окремої гілки влади, а особливого значення це набуває тому, що це відбувалось, у тому числі, і на українських землях. Це дозволяє досліднику використовувати історичний досвід для подальшого моделювання проблемних ситуацій у процесі

реформування вищих судів України, передбачати можливі ризики та пропонувати можливі шляхи практичного їх вирішення з найбільшою користю для зміцнення Української Держави та розвитку громадянського суспільства.

Саме тому, дисертаційне дослідження правових основ організації та діяльності Адміністративного Трибуналу Австрії у 1875-1918 рр., без сумніву є актуальним та робить вагомий внесок до загального наукового доробку з питань становлення, реформування та діяльності судової влади на українських землях за європейським зразком.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Роботу виконано в межах науково-дослідної проблематики кафедри адміністративного та фінансового права юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка «Адаптація адміністративного та фінансового законодавства України до права Європейського Союзу» державна реєстрація № 01194002407.

Наукова новизна роботи. Дисертант визначив новизну наукового дослідження лаконічно, що надає їй додаткової достовірності, та не допускає сумнівів у самостійності формулювання її основних положень. У дисертаційній роботі Дзіковського М. Р. уперше в рамках комплексного дослідження продемонстровано, що утворення та діяльність Адміністративного Трибуналу Австрії є історичною закономірністю історико-правового процесу трансформації держави з абсолютної монархії у конституційну, практичною реалізацією ідей правової держави, вимогам створення незалежної судової влади, що гарантує розподіл влади, верховенство права, захист громадян від порушень їх прав державною владою. Показано, що розвиток суду адміністративної юрисдикції в Австро-Угорщині є складовою взаємопов'язаних історично-правових порядків становлення державного механізму Австро-Угорської монархії становлення і розвитку конституціоналізму, системи австрійського права Нового часу і адміністративного права як її галузі. Встановлено, що Адміністративний Трибунал діяв як правотворчий орган, який реалізував тогочасну адміністративно-правову доктрину, зокрема закріпив у судовій практиці поняття публічного інтересу.

Дисертанту вдалось вдосконалити понятійно-категоріальний апарат дослідження, зокрема згідно з конкретно-історичними умовами з'ясовано поняття, адміністрування, «Адміністративна юстиція», «Адміністративна юрисдикція», «Адміністративне судівництво», «політична влада», «публічне право», «адміністративне право», скарга, «адміністративна скарга», уточнити положення про формування засад (принципів) адміністративного права та адміністративного судочинства у діяльності Адміністративного Трибуналу Австрії монархії, та вплив даних принципів на сучасне українське адміністративне право та адміністративне судочинство та історико-правові знання про роль Адміністративного Трибуналу в утвердженні судової влади в Австро-Угорщині, як незалежної гілки влади, вищої форми адміністративного контролю.

У його роботі набули подальшого розвитку положення про історіографію адміністративного судівництва Австро-Угорщини Нового часу, а що найважливіше історіографія становлення та розвитку судової влади в Україні, уточнено розуміння правового статусу Адміністративного Трибуналу та його місце у державному механізмі Австро Угорської монархії, як гаранта контролю з боку судової гілки влади за діями державної адміністрації, поглиблено наукові знання про особливу роль Адміністративного Трибуналу у створенні самостійної судової юрисдикції - адміністративної, що обумовлювало формування специфічної континентальної моделі судової влади.

Робота має практичне значення, а її окремі положення, викладені у тому числі і в статтях дисертанта, вже можуть бути рекомендовані до використання у навчальному процесі під час викладення навчальних дисциплін та підготовки підручників і навчальних посібників з курсів «Адміністративне право», «Адміністративно-процесуальне право», «Апеляційне і касаційне оскарження рішень в адміністративному судочинстві», «Історія держави і права України», «Історія держави і права зарубіжних країн». В першу чергу це стосується другого розділу «Адміністративний Трибунал у державному механізмі Австро-Угорщини» у якому в першому підрозділі 2.1 чітко та доступно викладено передісторію становлення адміністративного судочинства у країнах Європи в XIX ст. До речі,

дуже імпонує, що автор обмежився викладом тільки тих фактів, які дійсно і безпосередньо впливали на розвиток адміністративного судочинства у Європі, і поміж тим в Австрійській імперії (згодом Австро-Угорській монархії). У контексті практичного застосування в навчальному процесі, привертає до себе увагу п. п. 2.2. цього ж другого розділу «Організація публічної влади Австро-Угорщини». Матеріал викладений у ньому не претендує на якусь новизну, однак систематизований в оригінальний спосіб і може стати доброю опорою майбутнім дослідникам, котрі цікавляться організацією влади на українських землях у складі Австрії та Австро-Угорщини.

Практичне значення отриманих результатів у науково-дослідницькій сфері, з нашої точки зору, полягає у тому, що діяльність Адміністративного Трибуналу Австрії досліджено з моменту його створення у 1875 р. до припинення діяльності у 1918 р. Як один з перших, і на думку тогочасних дослідників, найбільш досконалих прикладів судів адміністративної юстиції того часу, Трибуналу не вдалось уникнути певних недоліків у роботі. Так, після прийняття закону «Про особливий податок» кількість фінансових справ, що ним розглядалась збільшується на противагу справам власне адміністративним. Постала загроза перетворення цього органу з органу адміністративного судочинства у вузькоспеціалізований орган фінансового судочинства. Прикладом успішного вирішення даної проблеми стало прийняття проаналізованих дисертантом змін до закону «Про Адміністративний Трибунал» 1905 р. В подальшому це сприяло більш ефективному розгляду адміністративних скарг. Україна, на етапі формування сучасної адміністративної юстиції, гостро потребує аналізу такого історичного досвіду, це дозволить законодавцю уникати помилок/вчасно реагувати та усувати недоліки правового регулювання діяльності адміністративних судів.

Характеристика та ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Аналіз тексту дисертації, змісту публікацій дисертанта дають змогу стверджувати, що результати, отримані у ході історико-правового дослідження є науково обґрунтованими та достовірними. Вони відповідають меті

та завданням роботи, що забезпечується адекватністю обраних методів дисертаційного дослідження.

Дзіковський М. Р. слушно визначив об'єкт дослідження, як суспільно-правові відносини в сфері адміністративного судочинства в Австрії у 1875-1918 рр. та предмет дослідження – правові основи організації, закономірності розвитку та особливості діяльності Адміністративного Трибуналу Австрії у 1875-1918 рр.

Метою дисертаційного дослідження було з'ясування закономірностей і особливостей організації та діяльності Адміністративного Трибуналу Австрії (1875-1918 рр.). Зазначене зумовило необхідність аналізу джерельної бази дослідження, наукової розробки проблеми та узагальнення її історіографічних здобутків, з'ясування суспільно-політичних передумов створення Адміністративного Трибуналу Австрії, виявлення особливостей функціонування Адміністративного Трибуналу в Австро-Угорській монархії в 1875-1918 рр. уточнення його структури та компетенції при розгляді окремих категорій адміністративних справ, узагальнення та оцінки досвіду організації діяльності Адміністративного Трибуналу Австрії у 1875-1918 рр. і його вплив на утворення адміністративних судів в інших країнах Європи та світу. Дисертант загалом дуже добре справився з поставленими завданнями, про що свідчить стрункий та послідовний план роботи та виклад основного матеріалу. Висновки до роботи є змістовними і в цілому відповідають поставленим завданням. Однак, надто глобальним було ставити собі завдання проаналізувати вплив Австрійського адміністративного трибуналу на утворення адміністративних судів в інших країнах Європи та світу, тож, очікувано, що тут маємо частковий успіх. Ми можемо прослідкувати зі змісту роботи вплив австрійського адміністративного судочинства в подальшій історії. Так, закон «Про Адміністративний Трибунал» було використано і при підготовці проекту закону Української Народної Республіки 1932 р. «Про суди в адміністративних справах». Після розпаду Австро-Угорщини у листопаді 1918 р. Адміністративний Трибунал продовжував діяти в Австрійській Республіці. Найвищий Адміністративний Трибунал Речі Посполитої був створений відповідно до Закону від 3 серпня 1922р. У його складі працювали

колишні судді Адміністративного Трибуналу Австрії. Однак наведені автором факти можуть видатися, у даному випадку, недостатніми для повноцінного вирішення поставленого завдання. В свою чергу, повноцінне розкриття питання вплив Австрійського адміністративного трибуналу на утворення адміністративних судів в інших країнах Європи та світу не є доцільним у рамках даного дослідження і надалі може стати предметом окремої наукової роботи.

Методологія дослідження, як цього слід було очікувати, побудована на принципах об'єктивності та системності й охоплює такі найважливіші концептуальні дослідницькі підходи як діалектичний, цивілізаційний, герменевтичний. Методи дослідження визначено із врахуванням його мети та завдань, змісту об'єкта і предмета. В основу методології дослідження покладено діалектичний метод пізнання й історичний підхід до вивчення правових явищ, що дає змогу розглядати Адміністративний Трибунал Австрії, як суд найвищої інстанції по розгляду адміністративних справ.

У процесі дослідження використано комплекс філософських, загальнонаукових та спеціально-наукових методів. З-поміж них бачиться головним історико-правовий метод, оскільки його застосування відбувалося на кожному етапі дослідження, зокрема розкрито соціально-політичні й правові передумови утворення Адміністративного Трибуналу Австрії на основі конституції Австрії 1867 р. та закону «Про Адміністративний Трибунал» 1875 р. Метод структурно-функціонального аналізу використано для з'ясування порядку формування та компетенції Адміністративного Трибуналу Австрії та його структури. Герменевтичний метод застосовано для пізнання й інтерпретації судових рішень Адміністративного Трибуналу, наукових статей, монографій, збірників, судових рішень. Системний метод (з метою дослідження органів державної влади та місцевого самоврядування). Даний метод сприяє дослідженню діяльності органів публічної влади за Австрійською конституцією 1867 р. Психологічний з метою дослідження суб'єктивних процесів, які сприяли застосуванню норм закону «Про Адміністративний Трибунал», порівняльний (для здійснення порівняльного аналізу юрисдикції Адміністративного Трибуналу та Державного Трибуналу). Автором

використано спеціально-наукові методи аналізу і синтезу (для вивчення окремих правових інститутів), абстрагування (для локального дослідження різних груп правовідносин), аналіз писемних джерел (з метою дослідження різноманітних документів), тлумачення правових приписів (для з'ясування змісту і правової природи зафіксованих у документах правових норм).

Структура дисертації не викликає заперечень. Вона цілком пов'язана з метою, тими завданнями, які поставив перед собою здобувач та специфікою дослідження предмета та об'єкта. Дисертація складається із анотацій, вступу, чотирьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Виклад змісту дисертації цілком логічний та послідовний. За своїм змістом дисертація Дзіковського М. Р. є історико-правовою працею. Здобувач продемонстрував належний рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодів методологією наукової діяльності.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження; стан дослідження проблеми у юридичній науці; зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання дослідження, предмет дослідження, об'єкт дослідження, методологію дослідження; розкрито наукову новизну отриманих результатів та їхню практичну значущість.

У першому розділі роботи дисертант належним чином проаналізував історіографію, джерельну базу та методологію дослідження. Автор цілком слушно приділив багато уваги працям видатних учених львівської правничої школи, які без сумніву внесли найбільший вклад у розвиток наших наукових знань про становлення і діяльність органів влади на західноукраїнських землях під владою Австрії та Австро-Угорщини. При цьому у роботі було використано дослідження провідних європейських (австрійських, німецьких, польських) дослідників проблеми.

В другому розділі роботи досліджено процес становлення адміністративного судочинства у країнах Європи, організацію публічної влади Австро-Угорщини, судову систему Австрії за Конституцією 1867 р., визначено передумови прийняття та основні положення закону «Про Адміністративний Трибунал», проаналізовано

основні положення законопроекту «Про Крайовий Адміністративний Трибунал у Галичині» 1907 р. Дисертант поетапно дослідив процес утворення перших адміністративних трибуналів у Франції, Німеччині та, особливо ретельно, у Австрії.

У третьому розділі роботи «Порядок формування, структура та юрисдикція Адміністративного Трибуналу Австрії 1875–1918 рр.», автор зосередився на обґрунтуванні тези, що персональний склад суду був підібраний з спеціалістів високої кваліфікації. Туди в основному входили особи, які тривалий час працювали у вищих і центральних органах публічної влади Австрії, а призначення до складу Адміністративного Трибуналу на думку дисертанта було визнанням їхньої кваліфікації, освіти, моральних і людських якостей. На високому рівні у цьому розділі охарактеризовано складне питання юрисдикції Адміністративного Трибуналу Австрії.

У четвертому розділі увагу приділено питанням провадження та особливостям розгляду окремих категорій справ у Адміністративному Трибуналі Австрії. Без сумніву, цей розділ буде цікавим не тільки спеціалістам з історії держави і права, а й практикуючим юристам у сфері адміністративного судочинства сьогодні. Проаналізовано усі стадії адміністративного провадження у дрібних деталях. Виявлено та належним чином аргументовано зміни компетенцій Адміністративного Трибуналу Австрії з плином часу.

Анотація дисертації, ідентична її основному змісту, адекватно відображає основні положення дослідження.

Повнота викладення матеріалів дисертації у роботах, які опубліковані автором.

Результати дослідження опубліковано у тринадцяти працях, з яких чотири статті у фахових виданнях. Матеріали дисертації у вказаних роботах опублікованих автором одноосібно, викладені достатньо повно.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності. При детальному розгляді дисертаційної роботи порушень

академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фальсифікації та фабрикації) не виявлено.

При однозначній констатації факту про високий фаховий рівень наукової роботи здобувача, та схвалюючи його стратегію і тактику наукового пошуку, у порядку наукової дискусії можна висловити окремі побажання/застереження:

Зауваження щодо змісту та оформлення дисертації:

1. Дисертанту необхідно дуже чітко розуміти та формулювати завдання дослідження. Природне бажання молодого науковця дослідити усе і навіть трохи більше, призводить до такого явища, як неповне вирішення поставленої задачі (про що вже йшлося вище).

2. Одним із джерел дисертаційного дослідження автор виділяє судову практику. З допомогою судової практики на основі архівних матеріалів переважно інформує закономірності та особливості розвитку адміністративного судочинства Австрійської монархії, вплив Адміністративного трибуналу на становлення австрійської адміністративно – правової доктрини та адміністративного права. Поза увагою автора проте залишилася процесуальна форма здійснення адміністративного судочинства, яка акумулювала історичний досвід правосуддя, а також впливала на демократизацію і спрощення судових процедур. Дисертаційну роботу істотно збагатили б така судова практика, яка б підкреслила роль Адміністративного Трибуналу у становленні адміністративного судочинства як форми судового контролю за державними органами і посадовими особами.

Висновки. Висловлені зауваження і пропозиції зумовлені складністю дослідження проблеми, суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Дзіковського М. Р., оскільки вони мають переважно дискусійний характер. Це дозволяє стверджувати, що рецензована дисертація здобувача є актуальною, самостійною, завершеною творчою науковою працею. Рецензоване дисертаційне дослідження Дзіковського М. Р. виконане на високому науковому і методологічному рівні, відповідає встановленим вимогам, має наукову новизну і практичну значущість. Зміст роботи повністю відображає основні положення дисертації.

Дисертація оформлена відповідно до чинних вимог, написана науковим стилем і літературною українською мовою. Стиль викладу матеріалу логічний, чіткий та виважений, читається легко, викликає зацікавленість проблемою.

Підсумовуючи викладене вище, вважаємо, що дисертаційна робота Дзіковського Максима Романовича на тему: «Правові основи організації та діяльності Австрійського Адміністративного Трибуналу (1875-1918). Історико-правове дослідження», представлена на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 Право в галузі знань 08 Право за актуальністю, змістом, повнотою викладу її результатів у публікаціях здобувача, обсягом і якістю оформлення відповідає спеціальності 081 Право та вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 року № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 року) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор, Дзіковський Максим Романович, заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право галузі знань 08 Право.

Рецензент

**кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри історії держави, права та
політико-правових учень
Львівського національного університету
імені Івана Франка**

Христина МОРЯК-ПРОТОПОПОВА